

- запозичені із західнослов'янських і південнослов'янських мов: *Мартин* (як Мартин до мила), *Гнат* (Гнат безп'ятый) ;
- запозичені із західноєвропейських мов : *Робінзон* (Робінзон на безлюдному острові), *Рубікон* (перейти Рубікон).

Важливим є те , що імена у фразеологізмах можуть бути різними за структурою: як повними , так і їх варіантами . До першої групи відносимо такі: Андрій, Аріадна, Борис, Геркулес, Макар, Сізіф, Тарас, Гордій, Гіменей, Герострат та ін. Варіанти імен можуть творитися усиченням, усичено-суфіксальним та суфіксальним способами. У складі аналізованих фразеологізмів маємо такі варіанти імен: усичені: Борис (Борислав), Настя (Анастасія), Парася (Параскевія), усичено-суфіксальні: Дуня (Євдокія), Тимко (Тимофій), Одарка (Дарина), Панько (Пантелеймон), суфіксальні: Кіндратик (Кіндрат): з Кіндратиком в голові, за царя Тимка /Панька та ін. Прокласифікувавши зібрані нами власні назви, можна говорити про так звану мотивацію у фразеологізмах. Адже в основі значення фразеологічної одиниці знаходяться мотиваційні відношення. Основою таких відношень є конотативна та асоціативна природа внутрішньої форми. Д. А. Ашурова з цього приводу зауважує, що мотивація фразеологічної одиниці – це відношення в семантиці словосполучення, які характеризується співвіднесеністю з певними образами, найменування, словами тощо [1, с.35].

Так фразеологізм «від Адама» має значення дуже здалека, від самого початку. Що стосується імені, то Адам – давньоєврейського походження, у перекладі – «перша людина», «чоловік», «глина», «земля». Тому, можна стверджувати, що це ім'я у фразеологізмі є цілком вмотивоване.

Подібним прикладом може послужити фразеологізм «голий, як Бубон (турецький святий)» – дуже бідний. Адже здавна святі не вирізнялися багатством та розкошами .

Фразеологізм «Гордіїв вузол» має значення дуже складна, заплутана справа, складний збіг обставин. У прямому значенні – легендарний вузол на царському возі у святині Зевса в місті Гордіоні, у Фригії. За стародавнім пророцтвом, той хто розв'яже цього вузла, мав стати володарем Малої Азії. У 333 до н. е. Александр Македонський розрубав його мечем і цим виконав пророцтво. У переносному значенні, «розв'язати Гордіїв вузол» — просто і несподівано вирішити важку справу [6, с. 75].

Фразеологізм «Хома невірний» характеризує людину, яку важко переконати повірити у що-небудь. Згадаймо, що Хома (апостол) — один з дванадцяти учнів Ісуса Христа, згідно з Євангелієм, не вірив вісті про його воскресіння, допоки не переконався у цьому особисто.

Як бачимо, фразеологізми таки будують за певною стратегією, планом. Але можна зустріти велику кількість фразем, причину поєднання компонентів яких важко зрозуміти, а моментами і неможливо. Так, наприклад, ім'я *Макар* грецького походження, у перекладі – щасливий, блаженний. Проте, фразеологізм «*туди, де Макар телят пасе*» означає туди, де важкі умови життя, куди потрапляють, як правило, не з власного бажання; дуже далеко. Можна стверджувати, що це сполучення слів не мотивується значенням імені.

Висновок. Фразеологізми, у складі яких виділяються власні назви, становлять значний шар фразеологічного фонду сучасної української мови. Ці мовні одиниці, за нашими матеріалами, відзначаються різноманітністю щодо етимології (давньослов'янські, християнські та ін.) і структури (повні й усичені за різними типами). Часто ім'я надає фраземі різні експресивно-емоційні та оцінні значення. Через колоритні імена фразеологізми повідомляють про своєрідні звичаї народу, спосіб його мислення, міфологію, історію. Саме тому, вивчення власних назв в фразеологізмах є завжди перспективним .

ЛІТЕРАТУРА

1. Ашурова Д. У. Производное слово в свете коммуникационной теории языка. – Ташкент, 1991. – 99 с.
2. Білоноженко В. М., Гнатюк І. С., Дятчук В. В., Неровня В. Н., Федоренко Т. О. Словник фразеологізмів української мови / відповідальний ред. Винник В. О. – К.: Наукова думка, 2003. – 788 с.
3. Зубко А. Українська ономастика: здобутки і проблеми // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – 2007.- №15. - С. 262-280.
4. Карпенко Ю.О. Літературна ономастика: Збірник статей. – Одеса: Астропринт, 2008. – 328 с.
5. Скрипник Л. Г., Дзятківська Я. Я. Власні імена людей: Словник- довідник. – К.: Наук, думка, 1986. —310 с.
6. Словник античної міфології / Козовик І.Я., Пономарів О.Д. — Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2006. — 312с.

Струганець П.

Науковий керівник – доц. Миколенко Т. М.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЙ У ФУТБОЛЬНОМУ ТЕЛЕРЕПОРТАЖІ

Значну роль у популяризації футболу відіграє телебачення, яке дає змогу дивитися футбольні матчі мільйонам глядачів. Завдяки мовній діяльності коментатора та видовищній природі телебачення репортаж відтворює дійсність, побачену журналістом на місці подій, викликає у глядачів ефект персональної присутності на матчі, справляє емоційне враження на вболівальників. Сучасний футбольний репортаж вербалізує почуттєву сферу учасників та глядачів футбольного дійства. Коментатор стає певним ретранслятором між самим

процесом гри та вболівальниками, і одна з домінантних комунікативних ознак його мовлення, безперечно, – емоційність.

Незважаючи на те, що мова футболу перебуває в центрі уваги лінгвістів (таких, як С. С. Богуславський [2], Р. С. Коваль [4], О. М. Лавриненко [5], І. Р. Процик [7], В. В. Максимчук [6], В. М. Барчук [1], Ю. Б. Струганець [9]), емоційну лексику у футбольній комунікації ще не досліджено. З огляду на це задекларована проблематика є **актуальною**.

Мета нашої розвідки – проаналізувати способи вербалізації емоцій у футбольному телерепортажі. Джерельним матеріалом нашого дослідження слугували репортажі українською мовою на телеканалах «Футбол 1», «Футбол 2» та «Україна» під час трансляції футбольних матчів.

Телекоментар може бути нейтрально-відсторонений (зادля лаконічного опису подій, які не викликають особливої реакції в аудиторії) та емоційно забарвлений. Футбольний коментар апіорі наповнений емоціями, вербалізує емоційні стани учасників футбольних баталій. Саме тому вміння досконало володіти ословленням емоцій є важливим для сучасного коментатора. В. А. Чабаненко зазначає, що емотивна функція мови реалізується щоразу, коли мовець виражає почуття, ставлення до навколишньої дійсності або коли він хоче викликати почуттєву реакцію свого співбесідника [10, с. 142]. Для вербалізації емоцій задіяна емоційна лексика. А. С. Стадній стверджує, що емоційно-оцінна (конотативна) лексика – це лінгвістичний феномен, особливий компонент, за допомогою якого виражається психічний стан мовця, його ставлення до предмета, об'єкта, адресата мовлення, тобто все те, що складає мету емотивної функції слова [8, с. 321]. Ю. В. Калужинська до емоційної лексики передусім відносить слова, які означають назви певних почуттів і є емоційними вже за своїм лексичним значенням – *щирість, жаль, гнів, ніжність, любов* та ін. Найчисленнішою є лексика, емоційне забарвлення якої досягається шляхом певних суфіксів залежності, пестливості, зневаги. Емоційні за своїм лексичним значенням є також слова, які виражають позитивну чи негативну оцінку явищ і предметів дійсності або почуття й стан людини [3, с. 45].

За нашими спостереженнями, у футбольному телекоментарі домінує емоційна лексика, яка слугує вираженню позитивної і негативної оцінки дій гравців під час футбольного матчу. Позитивно- і негативнооцінну лексику (услід за Ю. В. Калужинською) кваліфікуємо «як функціональну категорію та один із способів вираження ставлення мовця до предметів навколишньої дійсності» [3, с. 15], у нашому випадку – для оцінки дій гравців на футбольному полі.

Для коментування дій футболістів у телерепортажі задіяно різні моделі вербалізації емоцій зі знаком «+»:

- прикметникового типу для характеристики гравців: *Дуже солідний, дуже впевнений* поки що молодий колумбійський захисник (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:06); *Петр Чех неймовірний!* Браво, Петр Чех! (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:43); *Високий, потужний, атлетичний* Деле Алі (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:49); *Мохамед Салах – божевільний!* (про надзвичайну гру футболіста) (ТК «Футбол 1», 04.04.18, 21:59);
- прислівникового типу для схвалення якісної гри: *Бездоганно* позиційно працює Лоран Кошельни (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:06); *Харі Кейн! Магія топ-форварда! Із нічого забиває гол. Абсолютно неймовірно грає Харі Кейн!* (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:29); *Казково зіграли* (ТК «Футбол 1», 10.03.18, 15:14); *Вертогнен безкомпромісно виграв боротьбу у Мхітаряна* (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:00). Вираженню емоцій сприяє контекстуальна синонімія, наприклад: *Знову обережно, охайно грає центрбек* (ТК «Футбол 1», 13.02.18, 21:57).

Виявлено також позитивнооцінні конструкції для характеристики окремих прийомів гри: *Сильний підкат* від Мустафі (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:14).

Розглянемо моделі вербалізації емоцій зі знаком «-», зокрема такі:

- іменникового типу для характеристики гравців: *Ледь не покарали Компані за інертність* (ТК «Футбол 1», 04.04.18, 22:12);
- прикметникового типу для характеристики гравців: *Поки що каноніри в атаці бліді* (невиразні) (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:07); *Стара Сеньйора*, можливо, дійсно *стара* (старші за віком футболісти не встигають за молодшими суперниками) (ТК «Футбол 2», 03.04.18, 23:21);
- прислівникового типу для коментування неякісної гри: *Деле Алі незграбно зупиняє м'яч* (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:01); *Щоб бразилець Фірміно і так кострубато зіграв!* (ТК «Футбол 1», 10.03.18, 15:12).

Чимало оцінних висловлювань коментатора відображають певні етапи гри: *От такий от кошмарний початок* для Тотенхема (ТК «Футбол 1», 13.02.18, 21:55); *Після цього усе пішло шкереберть* (ТК «Футбол 1», 13.02.18, 22:17); дисбаланс у грі команди: *Катастрофічний, просто катастрофічний розрив між лініями у Ювентуса* (ТК «Футбол 2», 07.03.18, 22:26).

Коментатори доволі часто використовують образні мовні засоби, які слугують вербалізації емоцій:

- зменшено-пестливі слова, утворені за допомогою суфіксів: *проблемки, стіска, швидесенько, черпачок* (*Поки що це не проблеми, поки що це лише натяки на проблеми*) (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:11);

Головою пробиває під **самісіньку стічку** (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:30); *І швидесенько м'яч переводять на Кейна* (ТК «Футбол 1», 13.02.18, 22:21); *Не проходить черпачок на Вератті* (закидна передача на гравця) (ТК «Футбол 1», 14.02.18, 23:19);

- фразеологізми: *втрачати голову, іскри з-під шипів, в'язати по руках і ногах, дістати повну торбу, заварити кашу, розрулити ситуацію* (В дербі важливо не **втрачати голову** (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:04); **Іскри з-під шипів**, трава розлітається – так починає свій слалом Дуглас Коста (ТК «Футбол 1», 13.02.18, 22:12); *Намагаються в'язати по руках і ногах* Тотенхем гравці Ювентуса (ТК «Футбол 1», 13.02.18, 22:16); *Можна ще і повну торбу дістати* (ТК «Футбол 2», 03.04.18, 23:17); *Тайсон дуже серйозну кашу заварив, смачну кашу* (ТК «Футбол 2», 6.12.17, 22:14); *Каземіро прийшов і розрулив ситуацію* (вирішив ситуацію) (ТК «Футбол 1», 14.02.18, 22:08);

- епітети: **суперорганізований** Дембеле; блискучий майстер; талановитий, обдарований, самодостатній Лукас Муора; божевільний поєдинок, класний акцентований простріл (Дембеле сьогодні **суперорганізований** (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:04); **Блискучий майстер** виконання стандартів готує удар (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:42); *Подивимось, що покаже, безумовно, талановитий, обдарований, самодостатній* Лукас Муора (ТК «Футбол 1», 13.02.18, 22:30); Поєдинок вимальовується просто **божевільним** (ТК «Футбол 1», 13.02.18, 22:17); **Класний акцентований простріл**, але ні Мбапе, ні Алвес до м'яча не дісталися (ТК «Футбол 1», 14.02.18, 23:21);

- метафори: *трибуни закипіли, летіти в підкаті, моменти прорізаються, пачками накручувати суперників, грабувати на рівному місці, обікрати, пішла гаряча водичка* (Завелись, **закипіли трибуни** Вемблі (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:40); **Летить в підкаті** Бен Девіс (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:41); **Прорізаються деякі моменти** у Тотенхема, погодьтеся (ТК «Футбол 1», 13.02.18, 22:15); *Просто пачками накручував суперників* Дуглас Коста (обігрував суперників без значних зусиль) (ТК «Футбол 1», 13.02.18, 23:36); *Салаха сьогодні грабують на рівному місці* (гравець втрачає м'яч у простих ситуаціях) (ТК «Футбол 1», 10.03.18, 15:17); *Обаменяг обікрав* Сона і вибив м'яч в аут (несподівано перехопив м'яч у суперника) (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:08); *Гаряча водичка, як бачимо, пішла уже під вечір* (успішна гра розпочалася наприкінці матчу) (ТК «Футбол 2», 10.02.18, 21:01);

- порівняння: *впадаєш, як Дніпро в Чорне море; жалити, як бджола; густа гра, як різдвяний холодець* (В такі матчі впадаєш, **як Дніпро в Чорне море** (на позначення дуже захопливого матчу) (ТК «Футбол 1», 13.02.18, 22:18); *Моментами показали, що готові жалити, як бджола* (завдавати ударів) (ТК «Футбол 1», 14.02.18, 22:05); *Гра така густа, як різдвяний холодець*, в якому може ложка стояти (дуже напружена гра) (ТК «Футбол 2», 03.01.18, 22:05).

Підсиленню емоційної напруги сприяють такі мовні конструкції, як повтори та синонімічні ряди, а саме: **Робота, робота** і ще раз **робота**, і про футбол не забувати (ТК «Футбол 2», 6.12.17, 23:24); **Дуже солідний, дуже впевнений** поки що молодий колумбійський захисник (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:06); **Завелись, закипіли трибуни** Вемблі (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:40); **Високий, потужний, атлетичний** Деле Алі (ТК «Футбол 1», 10.02.18, 15:49); **Замінив Аллегрі Манджукіча, який уже натомився, наївся** (ТК «Футбол 1», 13.02.18, 22:20); *Подивимось, що покаже, безумовно, талановитий, обдарований, самодостатній* Лукас Муора (ТК «Футбол 1», 13.02.18, 22:30).

Названі стилістичні засоби активно використовуються у сучасній манері телекоментування, є своєрідним способом передавання емоцій з футбольного поля до глядача. Завдяки цьому навіть банальні епізоди ігрової діяльності перетворюються на цікавий для сприйняття факт.

Перспективу дослідження вбачаємо у виявленні нових тенденцій у використанні лексико-семантичних одиниць української літературної мови для реалізації прагмалінгвістичних завдань сучасного телерепортажу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барчук В. Спортивний репортаж як дзеркало суспільного мовлення (на матеріалі футбольних трансляцій) / В. Барчук // Рідне слово в етнокультурному вимірі: зб. наук. праць. – Дрогобич, 2015. – С. 15–24.
2. Богуславский С. С. Футбольная терминология в немецком языке: дисс. ... канд. филолог. наук: 10.02.04 / Богуславский Сергей Сергеевич. – Одесса, 2010. – 291 с.
3. Калужинська Ю. В. Лексико-словотвірна вербалізація негативної оцінки в мові української газетної періодики початку ХХІ сторіччя: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Ю. В. Калужинська. – Луцьк, 2017. – 259 с.
4. Коваль Р. С. Синонімія у французькій футбольній лексичі / Р. С. Коваль // Молода спортивна наука України: зб. наук. праць. – Львів, 2010. – Вип. 14. – Т. 2. – С. 107–112.
5. Лавриненко О. В. Жаргон російськомовного футбольного вболівальника: системний та жанрово-комунікативний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.02 / О. В. Лавриненко. – Дніпропетровськ, 2013. – 20 с.
6. Максимчук В. В. Неологізми футбольного дискурсу як об'єкт лексикографічного опису / В. В. Максимчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: зб. наук. праць. – Острого, 2015. – Вип. 57. – С. 85–89.

7. Процик І. Вербальне самовираження в субкультурі українських футбольних уболівальників / І. Процик // Мова і суспільство: зб. наук. праць. – Львів, 2012. – Вип. 3. – С. 224–229.
8. Стадній А. С. Психолінгвістичний аспект емоційно-оцінної лексики / А. С. Стадній // Вісник Дніпропетровського ун-ту. Серія: Мовознавство. – Дніпропетровськ, 2010. – Вип. 16. – № 11. – Т. 18. – С. 321–325.
9. Струганець Ю. Б. Семантика, структура, функціонування футбольної лексики в українській літературній мові початку ХХІ століття: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Струганець Юрій Борисович. – Івано-Франківськ, 2016. – 228 с.
10. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя, 2002. – 351 с.

Пелих М.

Науковий керівник – доц. Розумович О. А.

ФІЛОСОФІЯ ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ І СВОБОДИ В КОНЦЕПЦІЇ ЖАКА МАРІТЕНА

Релігійна думка і пов'язана з нею філософія належать до традиціоналістського типу мислення. У руслі релігійної думки народжувалися видатні філософські вчення, які впливали на культуру людства. Одним з напрямів релігійної філософії є неотомізм, що сформувався в 70-ті роки ХІХ ст. під впливом рішень І Ватиканського собору. Неотомізм відроджує схоластичну систему філософа ХІІІ ст. Фоми Аквінського.

Неотомістська концепція буття не монотеїстична, а дуалістична. Вона протиставляє абсолютне, надприродне буття і буття конкретних речей. Буття саме по собі - це чисте буття (Бог). Неотомізм проголошує існування аналогії між Богом і його творінням: Творець протилежний світові, але його творіння дозволяє судити про нього. Питання про те, що таке буття, вирішується таким чином: "бути значить бути створеним Богом, бути значить бути в Богові". Яскравим представником неотомізму є католицький філософ Жак Марітен.

Метою статті виступає розгляд проблеми людини з огляду на роботи відомого французького філософа.

Загальні філософські погляди Марітена, його роздуми про співвідношення релігії та філософії відрізняються ясністю і послідовністю. У ранній роботі «Святий Фома, апостол сучасності» (1923) Марітен стверджував, що тільки вчення Фоми Аквінського може «повернути світ шляху Істини, щоб він не загинув, того що більш не знає її». Для Марітена Фома Аквінський – ідеал, який протилежний всій західній філософії Нового часу. Основним чинником, що сформував його погляди, стало ознайомлення з роботою Фоми Аквінського "Сума теології". Так, ми можемо побачити, що Ж. Марітен поклоняється Ф. Аквінському. [3, с. 213].

Актуальність дослідження полягає у посиленому інтересі до поглядів Ф. Аквінського, що жив у ХІІІ ст., а також наслідуванню його мислення Ж. Марітеном у ХХ ст.

Філософія людської особистості і свободи Ж. Марітена - це частина його концепції, тісно пов'язана з філософією історії. У свою чергу філософія історії Марітена відіграла значну роль у спробах поновлення католицької думки, які спочатку були не прийняті богословами-догматиками. Але згодом, вже в 50-60-х роках, створена Марітеном програма "інтегрального гуманізму" була засуджена. Ця програма передбачала відкритість гуманізму Фоми Аквінського до людини. Марітен залишає незмінним основну ідею Фоми Аквінського – гармонію між розумом і вірою. [1, с. 242]

Марітен прагнув "інтегрувати", тобто нерозривно пов'язати саме початкові релігійні, як він вважав, підстави ("трансцендентні підстави"(ті, що недоступні досвідному пізнанню)). Разом з тим, він зазначав, що інтеграція не передбачає некритичного ставлення до традицій гуманістичної думки і культури.

Концепція інтегрального гуманізму Марітена органічно вплетена в полотно більш широкого релігійно-філософського бачення культури. Культура розуміється як одна з вершин, що досягаються людиною на шляху його вдосконалення. Творча діяльність, що втілюється в творінні культури, носить на собі "трансцендентний відбиток божественного буття - Істини, Краси і Блага". Як зразок для цього він вказував на християнський гуманізм пізнього середньовіччя, на основі якого він розвивав ідею інтегрального гуманізму. [2, с. 79-81]

В умовах ослаблення страждань і відсутності злодіянь це було простим сходженням, рухом інтелекту до об'єкта, душі - до вдосконалення, світу - до соціальної і правової структури об'єднання. Повністю підкорившись пристрасті, християнство будувало величезний замок, на вершині якого повинен був сидіти Бог; воно приготувало йому трон на землі, оскільки любило його. Тож все людське перебувало під знаком священного, прямувало священним і захищалось священним, принаймні до тих пір, поки любов давала йому сили жити. Нехай траплялися втрати, нещастя - божественне діяння здійснювалося через душу, яка прийняла хрещення. Створена істота постійно зазнавала терзань і в цьому знаходила велич, забуваючи себе в ім'я Бога. [2, с. 60-61]

Марітен закликав сучасників і нащадків глибоко, відповідально осмислити руйнівні наслідки гуманізму без Бога і за допомогою спеціальних заходів терпляче рухатися до "інтегрального гуманізму", відновлюючи або знову закладаючи "трансцендентні підстави" життя і культури. [1, с. 249]

Дотримання трьох засадничих принципів інтегрального гуманізму: 1) утвердження особистісних цінностей; 2) співіснування людей у прагненні до загального добра; 3) християнсько-теїстична спрямованість гуманізму, що веде до зближення вірників, - все це, на думку Марітена, приведе до існування суспільства, в якому найбільш повно зможуть розкриватися здібності й хист особистості, а також буде знаходити своє втілення людська свобода. [3, с. 216]